

W służbie tradycji i odnowy liturgicznej. 50 lat Instytutu Liturgicznego w Krakowie (1968–2018),
red. P. Nowakowski, J. Mieczkowski, Kraków 2019, s. 161–170.
ISBN 978-83-7438-849-8 (wersja drukowana), ISBN 978-83-7438-850-4 (wersja online)
DOI:<http://dx.doi.org/10.15633/9788374388504.14>

Vojtech Boháč

UNIWERSYTET PREZSOWSKI W PREZSOWIE, SŁOWACJA

Úplná iniciácia v Prešovskej gréckokatolíckej metropolii

Katechizmus Katolíckej Cirkvi o svätých iniciačných tajomstvách hovorí, že sú tajomstvami (sviatosťami) uvádzania do kresťanského života, t.j. krstom, birmovaním a Eucharistiou, sa kladú základy celého kresťanského života. Na týchto základoch sa stavia duchovná stavba, ktorá smeruje do večnosti. Kresťanský Východ tieto sväté tajomstvá slávil aj slávi v jedinom a nedelenom obrade. Napriek tomu ostáva pravdou, že počas dvetisícročnej histórii Cirkvi sa v slávení vyskytli aj odchýlky. Na Druhom vatikánskom koncile Cirkev vyzvala katolíkov východných obradov k návratu ‘starootcovským tradíciám’, ak sa od nich odchýlila¹.

Štúdia oboznámi záujemcov o náprave niektorých odchýliek, ktoré sa počas slávenia iniciačných svätých tajomstiev v Prešovskej gréckokatolíckej metropolii vyskytli.

1. Dvesto rokov Prešovského biskupstva – krátka história

V roku 2018 uplynie 200 rokov od založenie Prešovského gréckokatolíckeho biskupstva. Prešovské gréckokatolícke biskupstvo bolo kánonicky

---

¹ Porov. *Orientalium Ecclesiarum*, b. 6. Dekrét DVK o Východných katolíckych cirkvách, in: S. Polčín, *Dokumenty druhého vatikánskeho koncilu II. Slovenský preklad*, Rím 1968, s. 206.

zriadené bulou 'Relata semper' zo dňa 22. septembra 1818, ktorú vydal pápež Pius VII². Na území biskupstva sa nachádzalo 194 farností a 148 987 veriacich³.

Zriaďovacia listina obsahuje konkrétne organizačné smernice, ale liturgické smernice sa v listine nespomínajú. Prvý biskup Gregor Tarkovič zvolal v roku 1821 synodu. 'Keďže závery z tejto synody sú zatiaľ nezvestné, možno len predpokladať, že synoda prijala už existujúci bohoslužobný poriadok a slávenia konal podľa zabehnutého poriadku z liturgických kníh, ktoré mali k dispozícii'⁴.

Do bohoslužobného poriadku nesporne patria nielen bohoslužobné liturgické knihy, ale aj bohoslužobný liturgický jazyk.

Oficiálnym liturgickým jazykom v novej eparchii bola cirkevná slovaččina. Cirkevnoslovanský jazyk ostal spájajúcim materinským jazykom príslušníkov byzantskej liturgie slovanských národov do najnovších čias bez ohľadu na to, či sú alebo nie sú v spoločenstve s Rímskym stolcom.

Prešovská gréckokatolícka eparchia cirkevnoslovanské liturgické knihy pre svoje potreby až do likvidácie Gréckokatolíckej cirkvi na Ukrajine roku 1946⁵ zabezpečovala z Lvova. O štyri roky neskôr sa likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi uskutočnila aj v Československu. Likvidačný proces vyvrcholil na tzv. Prešovskom sobore 28. apríla 1950⁶, keď Gréckokatolícka

---

2 Porov. P. Šturák, *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945–1989*, Prešov 1999, s. 27.

3 Porov. B. Bohács, *Dr. Russnák Miklós a liturgikus megújulás híve és azeperjesi liturgikus hagyomány őrzője*, Nyíregyháza 2004, s. 9.

4 Porov. *Bohoslužobný poriadok Mukačevského gréckokatolíckeho biskupstva*, z ktorého Prešovská eparchia bola vyčlenená. Bohoslužobný poriadok, až na malé odchýlky, v susedných eparchiách je rovnaký aj v súčasnosti.

5 Gréckokatolícka cirkev na území Ukrajinskej Socialistickej Sovietskej Republiky bola totalitnou mocou zlikvidovaná na nezákonnom sneme zvolanom do Lvova na 8–10. marec 1946. Porov. W. Bobryk, *Likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi na Ukrajine, v Poľsku a Československu*. Podobnosti a rozdiely in: *Cirkev v okovách totalitného režimu*, eds. J. Coranič, P. Šturák, J. Koprivnáková, Prešov 2010, s. 323.

6 Porov. J. Coranič, *Tzv. Prešovský sobor – vyvrcholenie úsilia totalitnej moci o likvidáciu Gréckokatolíckej cirkvi v Československu*, in: *Cirkev v okovách totalitného režimu*, eds. J. Coranič, P. Šturák, J. Koprivnáková, Prešov 2010, s. 63.

cirkev prestala existovať a verejne a oficiálne pôsobiť. Obnovenie a zlegalizovanie obmedzenej činnosti Gréckokatolíckej cirkvi sa udialo v roku 1968, vládnym nariadením č. 707. Celkom slobodný vývoj sa pre Gréckokatolícku cirkev začal až od tzv. nežnej revolúcie v roku 1989 až po súčasnosť.

V roku 1968 prešovský ordinár v rámci svojho biskupstva mal jurisdikciu nad gréckokatolíckmi v celom Československu. Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky a Českej republiky (1993) Svätý stolec v roku 1995 vyčlenil z územia a spod jurisdikcie Prešovskej eparchie Pražský apoštolský exarchát, ktorý zaberá územie celej Českej republiky⁸. Svätý stolec v roku 1997 vyčlenil z územia a jurisdikcie Prešovskej eparchie Košický apoštolský exarchát, ktorý zaberá územie Košického samosprávneho kraja⁹. Dňa 30. januára 2008 Svätý stolec zriadil Bratislavské gréckokatolícke biskupstvo, Košický apoštolský exarchát povýšil na eparchiu, Prešovskú eparchiu povýšil na archieparchiu, ktorá zaberá územie Prešovského samosprávneho kraja a zriadil Prešovskú gréckokatolícku metropoliu 'sui iuris'¹⁰. Metropolia má svoju pôsobnosť na celom území Slovenska. Celá Prešovská gréckokatolícka metropolia používa liturgické knihy rovnakého pôvodu. Naše skúmanie slávenia iniciácie v liturgických knihách bude tak jednotné a praktické.

2. Iniciácia v starých trebnikoch z územia Prešovskej eparchie

Vznikom novej Prešovskej eparchie, sláveniach sa pokračovalo z liturgických kníh, ktoré mali k dispozícii aj do ustanovenia nového biskupstva. K nepostrádateľným liturgickým knihám v každom chráme patrí evanjeliár, apoštolár, žaltár, liturgikon, pôstna a kvetná triod'. Slávenie svätých tajomstiev v byzantskom obrade sa koná z liturgickej knihy s názvom 'trebník'¹¹. Vo vlastníctve Gréckokatolíckeho Arcibiskupského úradu v Prešove sú dva

---

7 Porov. Vládne nariadenie č. 70/1968 Z. z. z 1968 z 13. júna 1968.

8 Porov. D. Dzurovčin, *Schematizmus prešovskej gréckokatolíckej metropolie*, Prešov [n.o.], s. 29.

9 Porov. M. Hospodár, M. Rozkoš, *Košický exarchát. Košice exarchát*, Košice 2005, s. 12–13.

10 Porov. D. Dzurovčin, *Schematizmus prešovskej gréckokatolíckej metropolie*, Prešov [n.o.], s. 38.

11 Trebník obsahuje slávenia svätých tajomstiev krstu, myropomazania, svätej spovede, sobáša a pomazanie chorých svätým olejom. Okrem toho obsahuje aj potrebné požehnanja.

trebniky, ktoré Arcibiskupský úrad v rámci starostlivosti o hodnotné staré bohoslužobné knihy dal priniesť do Prešova.

Pred skúmaním ohľadom iniciácie sme preskúmali známy Trebník Petra Mohyly. Bol vydaný v Kijeve v roku 1646. Po udelení myropomazania trebník uvádza obsiahlu rubriku. Rubrika sa vzťahuje na pokrsteného v dospelom veku a pokrsteného ako dieťa:

Treba vedieť, že ak bude liturgia, pokrstené dieťa nesú v sprievode so sviečkami pred dami na veľkom vchode. Ak je pokrstený dospelý, so sviečkami v každej ruke, sám ide na veľkom vchode pred dami. Sväté tajomstvá Krista, Pána a nášho Boha, rovnako prijímajú novopokrstení či už je to dieťa, alebo je to dospelý. Po prepustení novopokrstení so sviečkami v rukách a v sprievode svojich príbuzných odchádzajú domov. Po krste novopokrstený je osem dní privádzaný do cerkvi, kde s horiacimi sviečkami v rukách sa zúčastňuje na večerni, na utierni i na liturgii¹².

Trebník z Torysiak z roku 1682 obsahuje presne doslova uvedenú rubriku¹³. Na rozdiel od tohto Trebníka trebník z Počajeva z roku 1741, hoci bol vydaný v blízkom období, uvedenú rubriku už neobsahuje¹⁴. Euchologion si ješ' Trebník z roku 1719 nájdený na smetisku obsahuje ten istý predpis¹⁵.

Uvedené, Trebníky okrem Mohylovho trebníka, boli používané v Prešovskej eparchii. Môžeme preto predpokladať, že neofytom sa eucharistia podávala.

O to viac, že synoda v Zamošči v roku 1720 vydala dokument, ktorým nariaďuje pre duchovenstvo odstrániť zvyk podávania eucharistie neofytom¹⁶. Rozhodnutia snemu prebrala aj mukačevská eparchia a táto prax zostala aj v prešovskej eparchii erigovanej z mukačevskej eparchie.

Významným zdrojom k podávaniu eucharistie pri krste je kánonická vizitácia Františka Barkóczyho, jágerského katolíckeho biskupa latinského obradu. V roku 1749 vizitoval farnosti byzantského obradu, v ktorom

---

12 *Trebník Petra Mohyly*, Kiev 1646.

13 Porov. *Trebník*, Lvov 1682.

14 *Trebník*, Počajev 1741.

15 *Euchologion Si Ješ' Trebník*, Lvov 1719, s. 24.

16 J. Bilanych, *Synodus Zamostiana an. 1720*, Romae 1960, s. 56, b. 8, s. 58, b. 3.

s nepochopením odmieta liturgickú prax podávania eucharistie deťom po krste¹⁷.

3. Iniciácia v nových trebníkoch

Počas pražskej jari v roku 1968 Kongregácia pre východné Cirkvi zaslala na farnosti Prešovskej eparchie cirkevnoslovanský Trebník oo. baziliánov vydaným v Žovkve v roku 1926, v ktorom v rubrikách pri krste sa tiež nespomína prijímanie neofitov.

Slovenské trebníky

V Prešovskom biskupstve sa po obnovení jej činnosti v roku 1968 vynorila požiadavka slávenia svätých tajomstiev v slovenskom jazyku. Prešovské biskupstvo reagovalo na túto požiadavku postupným vydaním trebníkov v slovenskom jazyku:

- Schválený text obradov sv. krstu, myropomazania a úvodu, 1970;
- Vysluhovanie sviatostí a svätenín, 1973;
- Sviatosti a sväteniny, 1987;
- Dočasný preklad trebníka, 1996¹⁸.

Malý trebník je oficiálny a schválený preklad z cirkevnoslovanského textu Malého trebníka z roku 1950. Preklad Malého trebníka na Slovensku bol uvedený do liturgickej praxe od 1. októbra 2006¹⁹.

Ani v slovenských prekladoch nie je žiadna zmienka o podávaní eucharistie po krste.

V eparchiách, ktoré vznikli z mukačevskej eparchie aj s jej liturgickou praxou je prax rozdielna. V Metropolii Hajdúdorog sa tretie iniciačné tajomstvo nepodáva. V Mukačevskej eparchii na Ukrajine tak isto sa tretie iniciačné tajomstvo nepodáva. V Apoštolskom exarcháte v Srbsku a v Čiernej Hore eucharistia ako tretie iniciačné tajomstvo sa nepodáva, i keď veľmi

---

17 T. Véghseő, J. Nyírán, *A Barkóczy instrukció. Kéziratos szerkönyvek*, Nyíregyháza 2012, s. 15–18.

18 Archív ABÚ Prešov, č.j. 2641/96.

19 K jednotlivým vydaniam upustíme od komentára nakoľko nie sú témou prednášky.

zriedkavo kňazi podajú sväté prijímanie deťom. Eucharistia sa nepodáva ani Pražskom apoštolskom exarcháte, ktoré vzniklo z Prešovskej eparchie v Českej republike²⁰.

V Pitsburgskej metropolii sa eucharistia ako iniciálne sväté tajomstvo začalo podávať už 70-tych rokoch dvadsiateho storočia.

4. Začiatky úplnej iniciácie na farnostiach

Na Slovensku úplná iniciácia sa začala objavovať po roku 1989. Prvé správy o krste udelenom ponorením a následne aj udelením Eucharistie sa objavili v neokatechumenátnom hnutí. Kňazi, ktorí patrili do tohto hnutia, začali ho veľmi opatrne praktizovať aj vo svojich farnostiach. I keď to nebola ešte oficiálna prax zo strany vedenia eparchie, prax podávania eucharistie sa stávala známou a praktizovanou, na základe Inštrukcie vydanej Kongregáciou pre východné Cirkvi. Bratislavská farnosť slávenie všetkých troch iniciálnych tajomstiev uviedla do života, čím sa stala akoby priekopníkom úplnej iniciácie a zároveň aj 'laboratóriom' pre ostatné farnosti.

Po schválení slovenského prekladu Malého trebnika²¹ sa stal aktuálnym krst ponorením a podávanie eucharistie.

V roku 1997 vznikol Košický apoštolský exarchát²² a Prešovské biskupstvo v nových hraniciach. Kým na území prešovského biskupstva sa eucharistia po krste nezačala podávať, košický exarcha pri krstoch, ktoré udeľoval v rámci božskej liturgie, podal aj eucharistiu. Následne vydal aj smernicu, na základe ktorej sa eucharistia môže udeliť v prípade, že sa krst slávi spolu s božskou liturgiou, ale ďalšie udeľovania je ešte v rovine diskusie²³.

S otázkou celoplošného podávania eucharistie ako tretieho iniciálneho tajomstva sa zaoberala liturgická komisia.

---

20 Pražský exarchát vyhlásil 13. marca 1996 svätý pápež Ján Pavol II, in: D. Dzurovčín, *Schematizmus prešovskej gréckokatolíckej metropolie*, Prešov [n.o.], s. 29.

21 Slovenský preklad Malého trebnika bol schválený 10. januára 2006. Slávenia sa podľa neho začali 1. októbra 2006.

22 Porov. M. Hospodár, M. Rozkoš, *Košický exarchát. Košice exarchát*, s. 12–13.

23 Porov. M. Hospodár, *Iniciálne sviatosti v košickom apoštolskom exarcháte*, in: *Vysluhovanie sviatostí podľa Malého trebnika (Recensione ruthena)*, Prešov 2007, s. 166–171.

V roku 2008 bola založená Prešovská gréckokatolícka metropolia²⁴. Krátko po ustanovení metropolie bola ustanovená Rada hierarchov. K prvým otázkam, ktorými sa Rada hierarchov bola aj otázka krstu ponorením a otázka eucharistie ako tretieho iniciačného tajomstva.

V bratislavskej eparchii hneď po jej vzniku 2008 na podnet eparchu²⁵ sa podávanie eucharistie hneď po krste uviedlo do života vo všetkých jej farnostiach Rada hierarchov si naplno uvedomila požiadavku dekrétu *Orientalium ecclesiarum* (6) o návrate starootcovským tradíciám ako aj požiadavku *Codex canonum Ecclesiarum Orientalium* [CCEO] kán. 710 (1990), KKC 1233 (1992) Inštrukciu na vykonávanie bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví (1996). Otázkou o uvedení tretieho iniciačného tajomstva do praxe sa zaoberala aj prvá eparchiálna synoda (2015–2017), ktorá sa vyslovila za prax krstu ponorením aj podania eucharistie po krste.

5. Rozhodnutie Rady hierarchov

Po týchto predchádzajúcich udalostiach Rada hierarchov na svojom zasadnutí v máji roku 2017 sa rozhodla, že od 1. septembra 2017 sa tretie iniciačné tajomstvo začne podávať na území celej metropolie.

Metropolita Ján Babjak uviedol túto prax pastierskym listom k veriacim, ktorým vysvetlil význam podania eucharistie po krste. Dôrazne upozornil, že prax podávania eucharistie sa nevzťahuje na deti latinského obradu. Ak by boli na byzantskej liturgii kňaz im nesmie podať eucharistiu. Ak však na svätej omši sú prítomné deti byzantského obradu, kňaz nesmie odmietnuť podať im eucharistiu. Veriaci vo farnostiach na túto udalosť pripravovali kňazi siedmymi katechézami na témy:

1. sväté tajomstvá v živote veriaceho človeka;
2. kresťanská iniciácia – jednota a nedeliteľnosť;
3. charakteristické znaky a symboly vysluhovania tajomstiev kresťanskej iniciácie v byzantskom obrade;

---

²⁴ Metropoliu založil pápež Benedikt XVI. 20. januára 2008 bulou *Spiritali emolumento*, in: D. Dzurovčin, *Schematizmus prešovskej gréckokatolíckej metropolie*, Prešov [n.o.], s. 38.

²⁵ Eparcha je Mons. Peter Rusnák, predtým bratislavský farár, ktorý už počas svojej kňazskej činnosti krstil ponorením a podáva krstencom aj eucharistiu.

4. krst brána do nového života;
5. myropomazanie ako samostatné tajomstvo a súčasť kresťanskej iniciácie;
6. eucharistia – s dôrazom na podávanie pre deti;
7. kresťanská výchova v rodine.

Okrem katechéz sa pamätalo aj na smernice pre kňazov (9 bodov), špeciálne smernice pre kňazov ohľadom prípravy na slávnosť svätého tajomstva zmierenia (18 bodov), smernice pre rodičov (18 bodov) a smernice pre katechétoch (9 bodov).

Uvádzame metropolitné Smernice kňazom, ohľadom podávania eucharistie nemlúvňatám a malým deťom:

1. Deťom po krste a myropomazaní, ako aj osobám pozbaveným užívania rozumu možno podávať presväťú Eucharistiu.
2. Pokiaľ ide o prijímanie nemlúvňat a malých detí, ten, kto podáva presväťú Eucharistiu, musí pamätať na to, že je nevyhnutnosťou spočiatku podávať dieťaťu Eucharistiu iba pod spôsobom vína, až neskôr, keď už celkom prirodzene prijíma pevnú stravu (reálne okolo druhého roka veku), prejsť opatrne aj na podávanie pod spôsobom chleba. Čiže sa musí brať do úvahy skutočnosť, či je dieťa schopné Eucharistiu požiť. V prípade akýchkoľvek nejasností a pochybností nech kňaz podáva iba Kristovu krv.
3. Dieťa, ktoré ešte neprijalo sviatosť zmierenia a pokánia, spravidla nesmie pristupovať k prijatiu Eucharistie samo, ale iba v sprievode jedného z rodičov alebo vhodnej dospelšej osoby (15), ktorá svojou prítomnosťou vydáva pred kňazom svedectvo, že dieťa môže prijať Eucharistiu. Kňaz môže podať Eucharistiu dieťaťu bez doprovodu, ak objektívne pre.
4. Malé deti rodičia privádzajú na prijímanie Eucharistie zvyčajne na rukách alebo ich vedú za ruku.
5. Odporúča sa, aby kňaz podal Eucharistiu najprv rodičovi a až potom dieťaťu.
6. Rodičov treba viesť k tomu, aby aj oni sami hodne prijímali Eucharistiu, ak je to možné.
7. Treba byť citlivý na výber vína na Eucharistiu, aby bolo prírodné, čisté, hroznové a bez prísad. Víno má byť dobrej kvality, má mať príjemnú vôňu a chuť, nemá byť príliš kyslé. Odporúča sa, aby to bolo červené víno.
8. Pokiaľ dieťa nechce prijať sväté prijímanie (háďže sa, plače), netreba mu ho nasilu podávať.

9. Hoci malé deti neviaže povinnosť zvláštnej prípravy na prijatie Eucharistie ani eucharistický pôst, predsa treba, aby rodičia svoje deti k týmto veciam primerane ich schopnostiam a veku postupne viedli a navykali²⁶.

Záver

Slávenie iniciačných svätých tajomstiev prešlo v Prešovskom biskupstve a od ustanovenia aj v Prešovskej metropolii zložitejším aktualizácnym vývojom. Jedna z hlavných príčin prečo bol návrat k jednému a nedeliteľnému sláveniu iniciačných svätých tajomstiev zložitejší, bola skutočnosť likvidácie Prešovskej gréckokatolíckej eparchie politickou mocou v roku 1950. Gréckokatolícki biskupi, kňazi i veriaci boli vo väzení, alebo vysídlení do českého pohraničia štátu, čo trvalo 18 rokov. Len veľmi málo gréckokatolíkov bolo informovaných o priebehu Druhého vatikánskeho koncilu a jeho rozhodnutiach aj o východných katolíckych cirkvách v dekrétu *Orientalium ecclesiarum*.

Po obnove činnosti Gréckokatolíckej cirkvi v roku 1968 bolo nutné zabezpečiť základnú štruktúru cirkvi a jej pôsobenie, čo v časoch normalizácie nebolo jednoduché. Voľná činnosť sa začala v po revolúcii v roku 1989. Od toho času mohli nastúpiť všetky potrebné kapacity aj k uskutočňovaniu požiadaviek Koncilu, právneho poriadku na základe CCEO ako aj Inštrukciou na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví, vydanou Kongregáciou pre východné cirkvi.

Veriaci ľud Gréckokatolíckej metropolie – až na malé výnimky – prijal slávenie iniciačných svätých tajomstiev v jednom slávení, teda aj s podaním eucharistie s pochopením, čo je zárukou toho, že budúcnosti tento krok bude trvalo prinášať svoje duchovné ovocie.

---

²⁶ Porov. P. Tirpák, M. Ilko, *Podávanie Eucharistie deťom a nemluvičatám po krste*, Prešov 2017, s. 22.

Streszczenie

Pełna inicjacja w Greckokatolickiej Metropolii Preszowskiej

Inicjacja jest podstawowym elementem liturgicznej praktyki w Kościele. W ciągu dziejów różne rzeczy wpływały na jej rozwój i formowanie się. W ramach tego rozwoju odmienny porządek inicjacji ukształtował się w Kościele łacińskim i bizantyjskim. Zwłaszcza we wschodnich Kościołach różnych obrządków zjednoczonych z Rzymem rozwój obrzędu inicjacji był ciekawy. Warto tutaj wspomnieć o metropolii preszowskiej obrządku bizantyjskiego na Słowacji, która w 2018 roku obchodziła dwusetną rocznicę swego powstania. W studium został przedstawiony rozwój obrzędu inicjacji w preszowskiej metropolii.